

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

PROF. DR.
NECATİ ÖNER
ARMAĞANI

CİLT : XL



ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ

PROF. DR.
NECATİ ÖNER
ARMAĞANI



Bu Dergide Yayınlanan makalelerin her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.

TERTİP HEYETİ
PROF. DR. SÜLEYMAN HAYRİ BOLAY
DOÇ. DR. RECEP KILIÇ

ISBN: 975 - 482 - 492 - 4

ISSN: 1301 - 0522

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ - 1999

TAKDİM

Ülkemizde bir türlü anlam veremediğim tuhaf alışkanlıklarımızdan birisi de, alanında temayüz etmiş ve değerli hizmetler vermiş insanların öldükten sonra takdir edilmeleri, ne büyük değer olduklarının ancak o zaman farkına varılması hadisedir. 35-40 yıl hizmet ettikten sonra aktif hayattan çekilen nice değerler bir köşede unutulur; öldükten sonra birden hatırlanır ve büyük hizmetler yaptığı anlatılır, nadiren de olsa adına armağan dediğimiz yayınlarla hakkı teslim edilmeye çalışılır.

Sonuçta kendisi ile ilgili hiçbir şey yapılmayanlara göre bu da olumlu bir davranıştır. Gecikmeli de olsa, bir hakkın teslimi olması açısından olumlu bir davranış olarak değerlendirilebilir.

Şüphesiz olması gereken, bu müstesna şahsiyetlerin, hayatta iken kendileri ile ilgili bu değerlendirmelerin yapılmasıdır. Gelenek bu istikâmette oluşursa herhalde çok daha isabetli olur.

Olması gerektiğini ifade ettiğimiz bu üslubun güzel bir örneği elimizdeki kitapla verilmektedir. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde 40 yılı aşkın öğretim üyesi ve yönetici olarak hizmet veren Prof. Dr. Necati Öner'in meslektaşları, dostları ve öğrencileri, bir vefa örneği olarak emek mahsulü bu eseri meydana getirdiler. Prof. Öner'i değişik yönleri ile, özellikle felsefe alanında ülkeye yaptığı ve yapmaya devam ettiği hizmetleri ile unutulmazlar arasına soktular. Şifahi ifade ve övgüler uçar gider, ama yazılı dökümanlar nesilden nesile intikâl eder, sonsuza dek bâki kalır.

Prof. Dr. Necati Öner'in meslektaşları, eski ve yeni öğrencileri onu çeşitli yönleri ile değerlendirdiler ve sonuçta felsefi ağırlıklı ve muhtevalı bir eser ortaya çıktı. Bu eserin yıllarca hizmet verdiği İlahiyat Fakültesi yayınları arasında yayınlanması en uygun yoldu. Nitekim öyle oldu; Üniversitemizin onayı ile eser elinize ulaşmış oldu. Bu ilgi ve yaklaşımı dolayısı ile Sayın Rektörümüze ve Üniversitesi Yayın Komisyonu ile Yönetim Kurulu Üyelerine şükranlarımı sunarım. Baskıyı gerçekleştiren Üniversitemiz matbaasının değerli yönetici ve çalışanlarına ayrıca teşekkür ederim.

Yeni ve olması gereken bir gelenek oluşturması dileği ile okuyucuya saygı ile sunulur.

*Prof. Dr. M. Sait Yazıcıoğlu
Ankara Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Dekanı*

PROF. DR. NECATİ ÖNER'E SAYGI!

Osmanlının en büyük şâiri kabul edilen Bâkî

*Kadrini seng-i musallâda bilip ey Bâkî
Durup el bağlayalar karşına yârân sâf sâf!*

diyor. Koca Bâkî bile zımnem, hayatta kadrinin iyi bilinmediğinden şikayet ediyor. Ferid Kam da:

*Sağlığında nice ehl-i hünerin
Bir tutam tuz bile konmaz aşına
Evvel ânu öldürürler acından
Sonra bir Türbe dikerler başına*

diyerek insanların kadir bilmezliğinden, kıymetleri heba etmelerinden, nankörlükten ve vefasızlıktan şikayet etmektedir.

Başka toplumlar nasıldır? Bilmem, ama bizim toplumumuzda vefasızlık ve kadirbilmezlik eskiden beri şikayet edilecek kadar yaygın sayılır.

Daha erken dönemlerde Üniversitelerimizde büyük hizmetler görmüş çok değerli hocaların adına çıkarılan armağanların büyük bir kısmı, onların vefatlarından sonra çıkarılmıştır. Armağan edilen değerlerin haberi olmadıktan, vefalılığın hazzını tatmadıktan sonra, armağanın değeri ne olacaktır?

İşte bu düşüncelerle Prof. Dr. Necati ÖNER hocamızın yarım asra varan hasbî (karşılıksız) hizmetlerinin hatırlanmasına vesile olması için bir "Armağan Kitabı" hazırlamayı düşündüm. Bana Doç. Dr. Recep KILIÇ her bakımdan yardımcı oldu. Türkiye'deki 70 kadar seçkin felsefeciyeye ve hocanı diğer bazı dostlarına haber verip yazı istedik. Hepsini memnuniyetle katılabileceklerini söyledi. Fakat bir kısım arkadaş, mazeretleri sebebiyle katılamadı. Zaman ayırıp çok değerli yazılar gönderen arkadaşların hepsine kalbî teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunarım. Neticede hocamıza lâayık kalıcı, muhtevalı büyük bir kitap meydana geldi.

Kitabın yayımlanması için Gazi Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. Enver Hasanoğlu alâka gösterdi. Üniversite adına yayımlayabileceğini söyledi. Fakat Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Mustafa Sait YAZICIOĞLU, 'bu kitabı neşretmek bize düşen bir vazifedir' diye kitaba el koydu. Derhal Rektör Sayın Prof. Dr. Günal AKBAY ile görüşüp karar çıkarttı. Sayın Dekana ve Sayın Rektör AKBAY'a da bu sıcak alâkadan dolayı teşekkür ederim. Her bakımdan örnek bir hareket ve örnek bir kitap oldu. Bu, muhterem ÖNER'e, lâyük olduğu saygının küçük bir nişanesidir. Nice nice yıllara!... Derin saygılarımızla...

Prof. Dr. Süleyman Hayri BOLAY

İÇİNDEKİLER

Sayfa

HAYATI, ESERLERİ VE HAKKINDA YAZILANLAR

Araş. Gör. İsmail KÖZ <i>Prof. Dr. Necati ÖNER'in Biyografisi</i>	3
Doç. Dr. Recep KILIÇ <i>Prof. Dr. Necati ÖNER ile "Düşüncelerinin Gelişim Seyri" Üzerine Yapılan Mülakat</i>	9
Prof. Dr. Süleyman Hayri BOLAY, <i>Felsefe Yapmak ve Necati ÖNER</i>	15
Prof. Dr. Afşar TİMUÇİN <i>Hocamız Necati ÖNER</i>	21
Prof. Dr. Bilal DİNDAR <i>Felsefeyi Sevmek</i>	23
Prof. Dr. Şahin YENİŞEHİRLİOĞLU <i>Kendimle Sesli Bir Konuşma</i>	27
Prof. Dr. Sabri HİZMETLİ <i>Prof. Dr. Necati ÖNER'in Sosyal Yönü</i>	35
Prof. Dr. Necmettin TOZLU <i>Felsefeyi Güzelleştiren Adam</i>	39
Prof. Dr. Murtaza KORLAELÇİ <i>Prof. Dr. Necati ÖNER'in Hürriyet Anlayışı</i>	45
Doç. Dr. Vahdettin BAŞÇI <i>Örnek Bir İnsan Hocam Prof. Dr. Necati ÖNER</i>	79
Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir ÇÜÇEN <i>Mantığın Kaynağı Problemi</i>	83

SİSTEMATİK FELSEFE İLE İLGİLİ YAZILAR

Prof. Dr. Teo GRÜNBERG <i>Bilgi Teorisi ve Gettier Problemi</i>	97
Prof. Dr. Abdulkuddüs BİNGÖL <i>İletişim Bağlamında Mantık ve Dil</i>	105
Prof. Dr. Teoman DURALI <i>Tarihin Dayanılmaz Ağırılığı</i>	117

VII

Prof. Dr. Doğan ÖZLEM	
<i>Felsefi Hermeneutiğe Geçiş Yolu Olarak Tarihselcilik</i>	127
Prof. Dr. Hüsameddin ERDEM	
<i>Allah'ın Varlığının Delillerinin Kur'anî Temelleri</i>	147
Prof. Dr. Hanifi ÖZCAN	
<i>Birbirine Zıt İki Epistemolojik Yaklaşım "Temelcilik" ve "İmancılık"</i>	157
Doç. Dr. Hakan POYRAZ	
<i>Ahlaki Özgürleşmenin Önündeki Bir Engel Olarak Fanatizm</i>	177
Doç. Dr. Mustafa YILDIRIM	
<i>Düşünce Özgürlüğü Üzerine</i>	189
Doç. Dr. Ali Osman GÜNDOĞAN	
<i>Edebiyat İle Felsefe İlişkisi Üzerine</i>	195
Doç. Dr. Ayhan BIÇAK	
<i>Tarihin Yapısı ve Kültür Bilimlerindeki Rolü</i>	205
Doç. Dr. Recep KILIÇ	
<i>Din Öğretimini Temellendirme Problemi</i>	215
Yrd. Doç. Dr. Şahin FİLİZ	
<i>İslam Felsefesinde Tanrı Anlayışı Karşısında Bireyin Konumu Problemi</i>	223
Dr. Münir DEDE	
<i>Kapalı Toplum ve İlk İnanışlar</i>	243
J. Ronald ENGEL (Çeviren: İbrahim ÖZDEMİR)	
<i>Sürdürülebilir Kalkınma Ahlakı</i>	255
FELSEFE TARİHİ İLE İLGİLİ YAZILAR	
Prof. Dr. Ömer Naci SOYKAN	
<i>Hegel Sisteminde Tarih Felsefesi</i>	271
Prof. Dr. Mehmet BAYRAKTAR	
<i>Spinoza'nın Natura Naturans ve Natura Naturata Kavramlarının İslâmî Kökenleri</i>	291
Doç. Dr. Nurten GÖKALP	
<i>Beden-Zihin Etkileşimi ve Popper İle Eccles</i>	301
Yrd. Doç. Dr. Ülker ÖKTEM	
<i>Descartes'da Bilginin Kesinliği Problemi</i>	311
Yrd. Doç. Dr. Emel KOÇ	
<i>J.P. Sartre Felsefesinde "Ben-Başkası-İletişim" Problemi</i>	333
BİLİM TARİHİ İLE İLGİLİ YAZILAR	
Prof. Dr. Mübahat Türker-KÜYEL	
<i>"Ulemâ-i Kiram" ve "Tafra-Tehille"</i>	351

Prof. Dr. Esin KAHYA <i>Erzurum'lu İbrahim Hakkı</i>	371
Prof. Dr. Hüseyin AYDIN <i>Kusta B. Luka ve Ruh İle Nefs Arasındaki Ayırım Adlı Kitabı</i>	387
Doç. Dr. Remzi DEMİR <i>Takiyüddin İbn Maruf'un Ondalık Kesirleri Trigonometri ve Astronomiye Uygulaması</i>	403
Doç. Dr. Melek DOSAY <i>Tüccarzâde İbrahim Hilmi'nin "Maarifimiz ve Servet-i İlmiyyemiz" Adlı Eseri</i>	425
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Gazi TOPDEMİR <i>Kemâlüddin el-Fârîsi ve Tenkih el-Menâzır Adlı Kitabı</i>	433
KÜLTÜR HAYATI İLE İLGİLİ YAZILAR	
Prof. Dr. Mehmet AYDIN <i>"Türk Müslümanlığı" Üstüne Bazı Düşünceler</i>	445
Prof. Dr. Şafak URAL <i>Demokrasi Kavramı, Toplumsal Değerler ve Birey</i>	451
Prof. Dr. Muammer C. MUŞTA <i>Sekülerleşme Laiklik Demokrasi ve Eğitim</i>	461
Doç. Dr. Mehmet AĞÜN <i>1839-1920 Yılları Arasında Türkiye'de Aydınlanmanın Uzantısı Olarak Temsil Edilen Felsefi Akımlar</i>	475
Yrd. Doç. Dr. Uğur Köksal ODABAŞ <i>Rıza Tevfik ve Felsefesi</i>	499
Dr. Yaşar KALAFAT <i>Horasan Eri Olarak Bilinen Anadolu Yatırları-I</i>	511



PROF. DR. NECATİ ÖNER

***SİSTEMATİK FELSEFE İLE
İLGİLİ YAZILAR***

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ ÜZERİNE

Doç. Dr. Mustafa YILDIRIM *

Her eylemin düşünmeyi gerektirmesi gibi her fikir ya da her düşünce de düşünmeyi gerektirir. Bir diğer ifadeyle düşünce, düşünmenin bir ürünüdür. Düşünceyi sözlüklerde şöyle tanımlamışlardır: "Düşünme ediminin içeriği"¹. "Düşünme sonucu varılan, düşünmenin ürünü olan görüş, mütalâa, fikir, mülâhaza, ide..."² O halde düşünmenin ne olduğuna bakalım." Düşünmenin dış baskı ve yasaklarla sınırlandırılmayışı, bunların etkisinden bağımsız ve yalnızca kendinden sorumlu oluşu."³ Bu bir düşünme özgürlüğü tanımı. Peki "düşünme" nedir? "Duyum ve izlenimlerden, tasarımlardan ayrı olarak, aklın bağımsız ve kendine özgü durumu (eylemi); karşılaştırmalar yapma, ayırma, birleştirme, bağlantıları ve biçimleri kavrama yetisi."⁴ Bir de özgür kelimesinin lügat manasına bakalım: "Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya, şarta bağlı olmayan, serbest hür. (ya da kendi kendine hareket etme, kavrama, karar verme gücü olan."⁵

Yukarıda tanımlanan kelimelerden ikisi (düşünme, özgürlük) bir araya gelince sihirli bir birliktelik oluşturuyorlar. Neden? Çünkü düşünme özgürlüğü kimileri için bir ideal, kimileri içinse ideale uzanan yolun vazgeçilmez temel unsuru; insan olmanın, insan olduğunun farkında olmasının temel şartı. Hani Aristo'nun bilinen ifadesiyle insanı hayvandan ayıran belirgin öz niteliktir düşünme; bir de bu düşünme özgür olsa. Düşünme özgürlüğü büyük insanların büyüklüklerinin mihenk taşlarından biri. Hep vurgulanır o, bir paye alınmaya çalışılır ondan; ikincisi birincisinin âdeta arkı gibi; ondan akar düşünme, hayal, tasavvur; onda kanat çıkar-

* Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, FelsefeDoçenti.

1. Prof. Dr. Bedia Akarsu, Felsefe Terimler Sözlüğü, Ankara: Savaş Yayınları, 1984, s.51.

2. Türkçe Sözlük A-J 1, Haz., Prof. Dr. Hasan Eren, Prof. Dr. Talat Tekin vd. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1988.

3. Prof. Dr. Bedia Akarsu, Felsefe Terimler Sözlüğü, Ankara: Savaş Yayınları, 1984, s.52.

4A.g.e., s.51; Türkçe Sözlük A-J 1, Haz., Prof. Dr. Hasan Eren, Prof. Dr. Talat Tekin vd. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1988.

5. Türkçe Sözlük, K-Z 2, 1988; Bkz. Prof. Dr. Necati Öner, İnsan Hürriyeti, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987, s.1-7.

par tâ uzakların ufuklarına; onunla keşfeder tılsımları dünyanın ve insanın. Dantel örer gibi kanaviçenin kıvrımlarında, bir kelebeğin pervane olması gibi lambanın cazibesine, ya da arının duyduğu hasreti çiçeklerde söndürmesine benzer gibi; düşünmekte öyle işte! Özgürlüğün kollarında dallanıp budaklanmakta, başı göklerin şahikalarına, kökleri ise yerin karanlık derinliklerine kulaç atmakta âdeta.

İşte yukarıda çizilen panoramayı göz önüne alırsak “düşünme özgürlüğü”nün vicdanın, fikrin, irfanın, yaşamanın ve daha nice benzeri niteliklerin vazgeçilmez temel dayanaklarından birini teşkil ettiğini söyleyebiliriz.

Bu girişten sonra düşünme özgürlüğünün ne olduğundan değil de ne olmadığı noktasında kendimce yaptığım bazı tespitlerden sonra insanlık aynasında nasıl görünümlere büründüğünü kısa bir yazı çerçevesinde yine bazı örnekler eşliğinde ortaya koymaya çalışacağım.

Zygmunt Bauman’ın bir cümlesini dikkatinize sunmak isterim. O da şudur: “Bir kişinin özgür olması için en az iki kişi gerekir.”⁶ Niçin acaba? Zira insan olarak birlikte yaşamaya mecburuz, mahkûmuz. Bu bir noksanlık mıdır? Hayır, Çünkü insanî özelliklerimiz ancak birlikte yaşamakla temayüz edebilme özelliğine sahiptir. Onun içindir ki, birbirimizi korumamız, bir anlamda da - Kant’ın da dediği gibi -birbirimizi bir araç olarak değil, bir amaç olarak dikkate almamız gerekmektedir.

Düşünme özgürlüğü ilkesiz, düşünme değildir.

Düşünme özgürlüğü herhangi bir düşünceye baştan cephe alan, karalayın, yok sayan bir faaliyet değildir.

Düşünme özgürlüğü sadece maddeyi düşünen, onun dışına, ötesine, derinliğine inen düşünceleri yok sayan düşünme değildir.

O halde düşünme özgürlüğü nedir? Kısaca düşünme özgürlüğü hayatın anlamını kavramada gerekli olan bir araçtır; yoksa düşünme özgürlüğünün bizatihi kendisi amaç değildir. Bu konuda şu soruyu sormak gerekir. Acaba hiçbir şeyi halledemeyen bir düşünme özgürlüğünün anlamından, değerinden bahsedebilir miyiz? Ya da değeri nedir, diye sorabilir miyiz? Böyle bir şey mümkün müdür? Dikkat edilirse tarih boyunca düşünme özgürlüğünden yana tavır koyanlar- Sokrates gibi- hayata anlam yükleyen herhangi bir bakış açısının savunulduğundan taviz vermeyenlerdir. Bu noktaya dikkat etmek lâzımdır. Yoksa düşünme özgürlüğü her türlü bakış açısına kapalı, amiyane tabiriyle ot gibi olmak, her tara-

6. Zygmunt Bauman, Özgürlük, Çev., Vasıf Eranus, İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1977, s.18.

fa nötr olmak değildir. Böyle olduğunu iddia eden insanlar bir toplumun en zararlı insanlarıdır. Zira bunlar hep iktidardan (kuvvetliden) yana tavır alırlar ama asla kendileri olamazlar.

Bilindiği gibi insan zihni, konu olarak kendine sunulan veriler üzerinde faaliyet gösterir. Kendi yasalarına göre ölçer biçer. Her konuyu, her veriyi bir biçimde, bir noktaya oturtur, formüle eder, yerleştirir. Zihin bu faaliyetini sürdürürken bir yandan da kendisine malzeme sağlayan araçların durumunu da gözden geçirir. Meselâ, gözün bir görüntü göndermesinde “doğruluk-yanlışlık” paylarına dikkat eder; gelen malzemeyi ona göre değerlendirir. Yine her malzemenin aracı aynı olmadığı için araçlar ile malzeme arasındaki bağlantıyı iyi kurmak gerekir. Aksi halde o konuyla ilgili, konuyla örtüşmeyen çok yanlış bir takım bilgiler elde edilmiş olur ki bu da düşünme özgürlüğü adına bir cinayet olur. Bazen bu kullanım kasıtlı olabilir. Böylece “düşünmeyi” fazla sevmeyen insanların aldatılmaları sağlanır; hem de düşünme özgürlüğü adına (!).

Oysa alternatiflere tahammülü olmayan hiçbir düşünce, düşünme biçimi özgür olamaz. Sûrat-ı haktan görünseler bile içleri-dışları kinle doludur. Onların, kendisinden başkasına tahammülü yoktur. Zira korkmaktadırlar. Neden? Çünkü savunduğu şeylerin ya zayıf olduğunu kendileri de bilmektedirler, ya doğruluklarından emin değildirler, ya da bir doğru olmaktan ziyade bir sömürü malzemesi olmasından dolayıdır. Bu üçüncü şıkla ilgili Andre Maurois’un Pascal’dan alıntılıdığı bir cümleyle, kendine ait bir cümleyi, burada nakletmek istiyorum. Pascal’dan naklettiği cümle, “Eğer geometri, hırslarımıza politika kadar karşı gelseydi, onun hakkında bu kadar iyi düşünemezdik.”⁷ Kendisi ise şöyle der: “Tutkularımızı destekleyen her şeyi doğru buluruz. Karşı olan herşey de bizi sinirlendirir.”⁸

O zaman doğruyu arama noktasında alternatif görüşlerle müzakere, münakaşa etme yerine; alternatiflerini yok etmek için her türlü imkân seferber edilir. Karşıt düşünceler öcü olarak gösterilir; yok edilmesine ve savunuların cezalandırılmasına zemin hazırlanır. Onlar konuştuklarından, yazdıklarından düşünme özgürlüğü adına mangalda kül bırakmazlar. Ama iş yaşanan hayata gelince işler değişir. Bırakın karşıtına toleransla yaklaşmayı, hayat hakkı bile tanımak istemezler. Bu tür düşünme özgürlüğünden yana olanlar köle ruhlu insanlardır; İktidar ellerindeyken zalimleşir, iktidardan düşünce köleleşirler.

Oysa düşünme özgürlüğüne sahip insan, hangi düşüncenin savunuculuğunu yaparsa yapsın ötekilere hayat hakkı tanıyan, onların yanında

7. Andre Maurois, Yaşama Sanatı, Yay Haz., Kevser Nazlı Özburun, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 1997, s.25.

8. A.g.e., s.25.

yer alabilen, zulme uğramaları zamanında onlara destek çıkabilen insandır. Bu şu anlama gelir: Ben seninle düşünce bazında istediğim gibi cebelleşir, istediğim gibi seni eleştirir yerden yere vurabilirim; ancak seni kılıçla susturarak zaferimi ilan edemem zira bu, bir zafer olmaz, hezimet olur. Çünkü akılı, vicdanı olan hiç kimse böyle bir durum karşısında sessiz kalmaz; grupların alkışlaması ise ancak zalimlere haz verir yoksa akıllı, kemalli hiç kimse böyle bir şeye alkış tutamaz ve ondan da haz almaz.

İşte felsefe, özgür düşünebilen insanların yeri olması gerekir derken, kast edilen şey budur. Felsefede fevri hareketlere, kestirme cevaplara, bağırma ve çağırmaya, bununla insanları korkutmaya yer yoktur. Felsefe ile meşgul olan insanların bu tür davranışlardan rahatsızlık duyacağı kesindir; yoksa felsefeyle uğraşmıyor, yahutta o yöntemi kullanmıyor demektir.” Felsefeyle uğraşmak, kişinin en azından olaylara normalde beklenenden daha derinlemesine bakmaya gayret ettiği anlamına gelir.”⁹

Bilindiği gibi mantık, farklı argümanların ayırt edilmesi, tasarımların düzene sokabilmesi ve tutarlı olması açısından önemlidir. Bu bir zihin eğitimidir. Düşünme özgürlüğü açısından da çok önemlidir. Bu noktada Billington hem bir gerçeğe parmak basarken, hem de bir serzenişte bulunmaktadır. Ona göre, “Bedenleri gibi zihinleri de yağlı ve sarkık insanların egemenliğindeki bu dünyada, bir yanda sağlam mantık, öte yanda duyguyu yüklü kanıtlar, özel istekler ve düpedüz yalanlar arasında ayırım yapmaya talimli bir zihin, bu yetiyi kazanma süreci bazen sıkıntılı olsa bile, azımsanmamalıdır.”¹⁰

Bütün bunlar, düşünme özgürlüğü adına olması gerekenlerden bazı temel noktalar. “...Sokrates felsefeyi dostlar arasındaki özgür bir tartışma haline getirmemiş miydi?” 10 Etik problemi hem insanlığın, hem felsefenin büyük bir problemi; insanda ve insanlar arası ilişkilerde yeşertilmesi ya da kurutulması gereken ve insan tabiatını baştan sonra çapraz bir şekilde kuşatan olumlu ya da olumsuz değerler skalasını iradelemek zorundadır. Filozofların, âlimlerin, büyük insanların, sevilen insanların yaptıkları bunlar değil midir? Bütün ideal sistemlerde adalet, yardımlaşma, dayanışma gibi değerler bayraklaştırılmıyor mu? Hiç sorduk mu niçin, neden?

Vicdanı bozulmamış, insanî duygularını kaybetmemiş bütün insanlar bunu görmektedir ki, bugün yukarıda olumlu değerler skalasında sayılan adalet gibi değerler altüst edilmektedir. Maalesef, kendilerini aydın gösteren bir çok insan, bu duruma seyirci kalmaları bir yana, o durumun oluş-

9. Ray Billington, Felsefeyi Yaşamak, Çev., Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1997, s.24.

10. A.g.e., s.39.

ması için çaba sarf etmektedirler. İşte delili: Bugün dünyada toplumları alt-üst eden belaların- fuhuş, toz, ticareti: Ruanda, Kosova, Keşmir ve Filistin gibi yerlerde yapılan toplu katliamlar vs- katmerli bir şekilde sağanak halinde insanlığın üzerine yağmasında zulmü alkışlayan bu tür aydınların suçu çok büyüktür; çünkü zulmü taşıyan rayları onlar döşemektedir. Geçen yüzyıldan bugüne dünyanın değişik bölgelerine çeşitli yaftalar yapıştirılarak -bilim kisvesi altında- feci muameleler yapılmıştır. Afrika'yı yamyam yuvası, Asya'yı barbar kabilelerin yeri, Avrupa'yı ise uygarlığın beşiği (!) olarak gösterenler, Asya münafıklarını da buna ortak ederek dünyada eşi benzeri görülmemiş zulümler işlemişlerdir, işlemektedir ve görünen o ki işlenecektir de.

İşte bütün bunlar gösteriyor ki, kuru kuruya düşünme özgürlüğü yetmez. Bu özgürlük, insanlığı yücelten değerlerin yeşertilmesinde kullanıldığı ölçüde güzeldir. Bunu kim yaparsa yapsın, müspet olandan yana tavrını koyan hangi düşünceden, ırktan, devletten, toplumsal statüden olursa olsun; gerçek filozof, âlim, aydın işte odur. Yoksa bazı etiketlerin, makamların arkasına sığınıp da konuşanlar değildir. Dünya kurulalı beri bu böyledir ve her yerde ve zamanda da böyle olacaktır. Bu konuda felsefecilere büyük sorumluluklar düşmektedir. Onlar toplumlarda hoşgörünün, muhabbetin dostu, aksi değerlerin düşmanı olduklarını göstermelidirler.